

Harens Old Goud

Bij de tijd over
Haren, Glimmen, Onnen en Noordlaren

Harense
Historische Kring
Old Go

Harens Historische Kring Old Go

Oprichtingsjaar	2010
Doelstelling	Het bevorderen van de belangstelling voor en het bundelen en publiceren van kennis over de geschiedenis van de gemeente Haren
Activiteiten	Lezingen, Excursies, Rubriek in Haren de Krant, presentatie en promotie op markten en andere evenementen
Werkgroepen	Digitaal fotoarchief, contactpersoon: Henk Abbring Open Monumentendag, contactpersoon: Jaap Vrieling
Bezoekerscentrum/ Archief	Oude Brinkweg 12a, Haren (boven de judoschool), elke donderdag geopend van 14.00 tot 15.00 uur. In juli en augustus gesloten
Samenwerking	Old Go is lid van de Culturele Raad van Haren. Verder werkt ze samen met de Harense Historische Commissie, Stichting Klooster Yesse en Stichting Gedeelde Verhalen
Bestuur	Voorzitter: Vacant Secretaris en penningmeester: Henk Bazuin 0598-395504 Bestuursleden: Jaap Vrieling 050-8500080 Henk Abbring 050-5348160 Annet Boekel 050-5014671
Postadres	Julianastraat 28, 9601 LR Hoogezand
Email	info@oldgo.nl
Website	www.oldgo.nl Webmaster: Dick Schaap Email: webmaster@oldgo.nl
Lidmaatschap	Opgave lidmaatschap via www.oldgo.nl Individueel lidmaatschap: €17,50 Gezin: €27,50 per jaar Het lidmaatschap kan op elk moment ingaan en is geldig voor het lopende jaar Opzeggingen moeten vóór 1 december worden gemeld
Bankrekening	NL 86 RABO 0157 0712 86 t.n.v. Harense Historische Kring Old Go

Colofon

Harens Old Goud is een uitgave van de Harense Historische Kring Old Go en verschijnt 2x per jaar in juni en december

Redactie: Henk Bazuin, Annemiek Bos, Trijnie Brunt, Dick van Nieulande en Roelof van Wijk
Email: redactie@oldgo.nl

Opmaak en druk: Drukkerij G. van Ark, Haren

Losse nummers, zolang de voorraad strekt, € 4,- per stuk

Copyright © Harense Historische Kring Old Go
ISSN : 2405-5948

De redactie behoudt zich het recht voor artikelen aan te passen

Overname van (gedeelten) van artikelen en/of afbeeldingen is slechts toegestaan na schriftelijke toestemming van de redactie

Inhoudsopgave

Van het bestuur en de redactie.....	3
Jakob Oomkes, bouwondernemer in Haren.....	4
Boek 'vervlogen jaren in Haren'.....	6
Verslag van de lezing van Hein Bloemink op 23 jan.....	7
Introductie van stadsgas in Haren.....	8
De heer A. Timmer vertelt over het dorp Noordlaren.....	10
Verdwenen waterwegen in Haren.....	12
Excursie door Tuindorp.....	13
Oldamsterwapen.....	14
Foto OBS-Glimmen.....	15
Yesse wordt steeds groter.....	16
Lo Biemolt als SRV-man in Haren.....	18
Excursies in de komende maanden.....	19
Foto van het personeel van bouwbedrijf Wierenga.....	20
Gedicht over Haren en brief van de VVV.....	21
Interview met Roelof Abbring.....	22
Harener Weekblad, jong nieuws uit 1992.....	24
Uit ons fotoarchief.....	27

Jakob Oomkes, bouwondernemer en ontwerper in Haren

Op de kaart van Beckeringh van rond 1780 staan de hoofdwegen van Haren duidelijk aangegeven. Het wegensysteem aan het einde van de 18e eeuw is in grote lijnen tot op de dag van vandaag herkenbaar. Deze vanouds bestaande verbindingswegen zijn de Esserweg, de Lutsborgweg, de Meerweg, de Middelborsterweg, de Nieuwlandsweg, de Onnerweg, de Oosterweg, de Rijksstraatweg, de Waterhuizerweg, de Weg voor de Jagerskampen, de Terborgsteeg, de Kromme Elleboog en de Westerse Drift. Langs deze wegen waren voornamelijk boerenbedrijven te vinden en daardoor was er dus veel groenland.

Vanaf ongeveer 1920 worden in dit oorspronkelijke wegenplan, nieuwe wegen en straten aangelegd om uitbreiding van woningbouw mogelijk te maken zoals de Hortuslaan, de Botanicuslaan, de Dilgtweg, de Emmalaan, de Wilhelminalaan, de Prins Bernhardlaan, de Oude Hoflaan, de Poortshofsweg en de Lokveenweg.

Bovengenoemde wegen en straten vormen nog steeds het zo bekende centrum van Haren. Begin van de jaren '20 wordt de eerste woonwijk ontwikkeld door de woningbouwvereniging 'Onnen', ten behoeve van het spoorwegpersoneel van het rangeerterrein. Tuindorp genaamd.

Na de oorlog komen er meer woonwijken in ontwikkeling.

De prinsessenbuurt, de burgemeestersbuurt, een jachtbuurt, een watervogelbuurt, een plantkundigenbuurt, een planten- en bloemenbuurt in Oosterhaar, de Molenbuurt, de letterkundigenbuurt en het Maarwold.

Door Henk Bazuin

De woningen die in het eerder genoemde centrum zijn gebouwd variëren in bouwstijl waardoor een levendig straatbeeld is ontstaan. Dit maakt dat het geliefde straten zijn om te wonen.

De woonwijken die na de oorlog zijn gebouwd kennen weinig variatie in bouwstijl, waarbij de doorzonwoning een belangrijke plaats inneemt. Woonblokken en zelfs hoogbouw doen opgang.

Dit brengt ons tot de vraag door wie de woningen in het centrum zijn gebouwd.

Uit een gesprek met mevrouw Hennie J. Oomkes, dochter van Jakob Oomkes die een bouwonderneming in Haren had, blijkt dat Jakob Oomkes veel woningen in Haren heeft gebouwd. Behalve Oomkes waren er meer bouwondernemingen c.q. aannemers die actief zijn geweest in Haren. Hierbij valt te denken aan de combinatie R. van Dam/R.D. Gramsbergen en ook J. Wasscher.

De activiteiten van bouwondernemer Jakob Oomkes en de vele verhuizingen

Jakob Oomkes begon zijn werkzame leven op de scheepswerf van Van Diepen in Waterhuizen waar hij onder meer klinker en tegenhouder was. Hij werkte zich op en werd scheepstimmerman bij Van Diepen. Jakob en zijn moeder woonden toen aan de Winschoterweg nr. 2 tegenover de brug over het oude Winschoterdiep voorlangs de scheepswerven. Na zijn huwelijk ging Jakob wonen in een huis aan de Winschoterweg nr. 28 naast de kruidenierswinkel van de familie Zonderman. Mevrouw Oomkes woonde hier niet met plezier. Dit is een reden waarom het gezin in 1932 is verhuisd naar de Oosterweg 9 (in 1932 genummerd 124). De moeder van Jakob verhuisde mee naar Haren.

Jakob Oomkes aan de werktafel

Jakob Oomkes startte zijn bouwactiviteiten samen met z'n broer Menno. Zij bouwden o.a. het stationsgebouw in Engelbert van het Woltjerspoor.

De woningen die voor de oorlog zijn gebouwd, werden ontworpen door de heer Oomkes zelf.

De meeste woningen werden tijdens de bouw al voorzien van een watercloset, sommigen zelfs van een badkamer, garages werden bij enkele woningen gebouwd, evenals de aanleg van centrale verwarming.

Veel woningen werden in eigen beheer gebouwd om na de oplevering te verkopen. Als dat niet direct lukte, betrok Oomkes zelf het pand om leegstand te voorkomen. Dit had als gevolg dat het gezin een aantal keren is verhuisd. Vanuit de woning aan de Oosterweg werd de woning aan de Rijksstraatweg 322 betrokken, de andere helft nr. 322A stond te koop. Deze dubbel woning was gebouwd in 1935. Nadat nr. 322 verhuurd kon worden, werd intrek genomen in het pand nr. 322A. Daarna volgden nog verhuizingen naar Meerweg 119 en Kromme Elleboog nr. 8.

Bouwen in Haren

De eerste bouwactiviteiten in Haren vinden plaats vanuit Waterhuizen, hetgeen blijkt uit de bouwaanvragen die Oomkes indiende bij de gemeente Haren. Waterhuizen behoorde in die tijd nog tot de gemeente Haren.

In 1924 bouwt hij zijn eerste huis, een dubbel landhuis, aan de Meerweg (nr. 88/90). En vervolgens is Oomkes ieder jaar actief aan de Meerweg, waar vanaf 1925 tot aan 1932 de dubbele panden 104/106, 108/110, 116/118, 113/115, 117/119 en 121/123 verschijnen.

Ook enkele (vrijstaande) villa's worden door Oomkes gebouwd aan de Meerweg zoals de nrs. 114 en 125. En aan de Kromme Elleboog de villa's genummerd 8, 10/10A en 12/14. Aan de Middelhorsterweg bouwt Oomkes samen met Albert Eleveld de dubbele woning nr. 47/49.

In Onnen wordt aan het Zuidveld nr. 1/3 in 1934 een dubbele arbeiderswoning neergezet in samenwerking met broer Menno, maar ook aan de Rijksstraatweg (nrs. 312/312A, 314/314A en 322/322A) staan de landhuizen van Oomkes z'n hand. Aan de Oosterweg 124 (nu nr. 9) bouwt Oomkes in 1932 een woning die hij eerst zelf gaat bewonen vanuit Waterhuizen.

In de 30-er jaren wordt gebouwd aan de Holsteinslaan de nrs. 4/6 en 8/10 en aan de Wilhelminalaan nrs. 15/17.

Na de oorlog wordt gebouwd aan de Poorthofsweg nrs. 7/9, 17/17A en 14, de Oosterweg nrs. 47/49 en de Wilhelminalaan nrs. 16/18. Hoekwoningen worden gebouwd aan de Molenweg met de Hortuslaan (een enkel pand) en met de Botanicuslaan (een dubbel pand).

De woningen die na de oorlog worden gebouwd moeten ontworpen en getekend zijn door een erkende architect. De bouwkvelds die Jakob Oomkes in zijn bezit had maar door de oorlog voorlopig niet konden worden bebouwd, werden gebruikt als groentetuin. (o.a. prinsessenbonen die verkocht werden op de veiling). Ook had de heer Oomkes een paar varkens waarvan één aan de overheid moest worden geleverd als ze slachttrijp waren en een aantal geiten.

Het huis van Oomkes in Waterhuizen

Bouwstijl

De jaren 30 bouwstijl komt in de literatuur voor o.a. onder de naam Amsterdamse School, Art Deco en zelfs Jugendstil. Ook zijn er gelijkenissen met het traditionalisme of de Delftse School. De nadruk ligt op de horizontale belijningen die terug te vinden zijn in de dakgoten, hoekige erkers en forse kozijnen van ramen en deuren. Een royaal dak, een bijzondere entreepartij en mooi en gedetailleerd metselwerk.

Meerweg nr. 113/115

Bouwuitvoering

In de woningen van Oomkes hand herkennen we deze stijl. Op de bouwtekeningen valt het verder op dat iedere woning een vestibule kent en de zogenaamde kamer 'en suite', waarvan het voorste gedeelte stevast als salon wordt aangeduid en het achterste deel als woonkamer. De woningen bevatten op de eerste verdieping 3 tot 4 slaapkamers. Opmerkelijk is dat de nokhoogte varieert van 8 tot 10 meter maar dat voor de vliering geen bruikbare indeling wordt genoemd.

Bij een enkele bouwaanvraag (leges fl. 450,00) wordt ook de kostprijs aangegeven die uiteraard varieert maar geen enkele woning overschrijdt de grens van fl. 10.000,00.

De technische omschrijving van de te plaatsen beerputten is de moeite waard te vermelden. Rechtstreekse aansluiting van het toilet op het riool was niet toegestaan. Bij overtreding hiervan wordt een boete van fl. 250,00 opgelegd. De opbrengst is voor de gemeentekas.

De constructie van de beerput moet van metaal-gegoten ijzer zijn met een wanddikte van 1 cm of van klinkersteen metselwerk met een wanddikte van 28 cm gepleisterd met een waterdichte laag van cementspecie van minstens 1 cm. Constructies van beton zijn toegestaan, minimale wanddikte 12 cm.

De plaatsing van de beerputten moet dusdanig zijn dat

voor het legen van de beerput de ambtenaren te allen tijde toegang hebben tot de beerput en daarmee verband houdende leidingen. Het legen van de beerput kost fl. 25,00 ten gunste van de gemeentekas.

De bouwondernemers van toen, zo ook Jakob Oomkes, werkten vaak in stilte. Geen grote reclamebouwborden zoals die tegenwoordig bij de straat of wijk staan, waarop iedereen kan lezen wie de projectontwikkelaar is, de architect en de onderaannemers.

De bouwondernemers van toen zijn mede door hun stijl van bouwen, de stille krachten geweest die de huidige sfeer in het oude centrum van Haren, mede hebben bepaald.

Meerweg nr. 88/90

Boek 'Vervlogen jaren in Haren'

Actief Old Go lid Henk Werners, die iedere veertien dagen over de geschiedenis van Haren in het Harener Weekblad schrijft, brengt op veler verzoek een boek uit met als titel 'Vervlogen jaren in Haren'.

Hij beschrijft in zijn kronieken de veranderingen die in de van oorsprong agrarische gemeente Haren in de afgelopen eeuw hebben plaatsgevonden. Ook een aanmerkelijk deel van het oude fotomateriaal uit zijn collectie krijgt een plaats in het boek met ca. 152 pagina's.

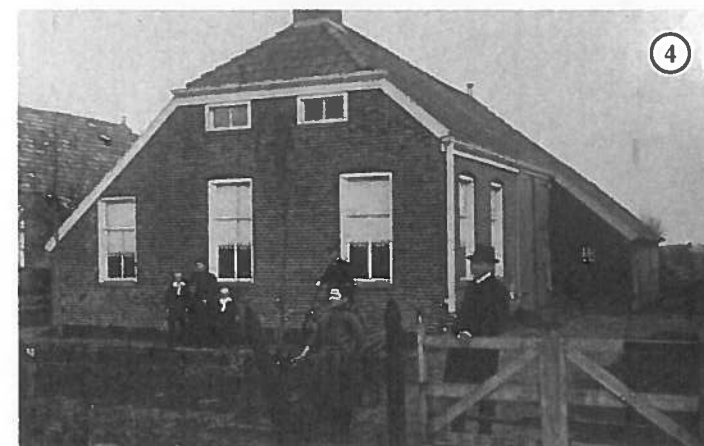
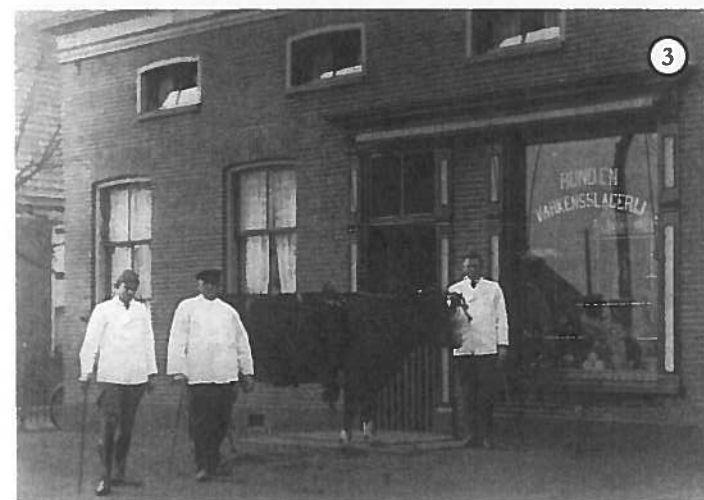
Het boek wordt op A-4 formaat gedrukt bij drukkerij G. van Ark in Haren en gebonden in stevige omslag met kleur. Vanaf 1 november bij de plaatselijke boekhandel te koop. Voorintekening is reeds mogelijk tegen een gereduceerde prijs van € 17,50.

Adres: henkwerners@home.nl, Rijksstraatweg 117, 9752 BB Haren, tel. nr. 5346529.

Henk plaatst veel foto's in z'n boek.

Bij de hier afgedrukte foto's hoopt hij langs deze weg meer informatie te krijgen.

Weet u iets over het hoe, waar, wie en wanneer dan verneemt hij dat gaarne.

Lezing Verdwenen Winkels in Haren

Hein Bloemink is een begenadigd schrijver en een welbespraakte man. Inmiddels staat een aantal boeken op zijn naam. Enkele jaren geleden heeft de heer Bloemink twee boeken geschreven over verdwenen winkels in Haren. Boeiende naslagwerken die ook in het infocentrum van Old Go aanwezig zijn. Dit was voor de activiteitencommissie aanleiding om Hein Bloemink te vragen een lezing te houden over de verdwenen winkels in Haren. Party- en zalencentrum Astoria werd gekozen als locatie voor deze lezing.

Door Henk Bazuin

De Centrawinkel aan de Rijksstraatweg van Harm Schutter

Een veertigtal belangstellenden kon worden verwelkomd op 23 januari. Als organisatie ben je altijd tevreden als de opkomst hoog is. Een dergelijk onderwerp blijkt velen tot de verbeelding te spreken. Als Hein Bloemink een voormalig pand aan de Rijksstraatweg laat zien, een pand dat allang is afgebroken en vraagt of iemand zich kan herinneren welk bedrijf hier was gevestigd en welke bekende Nederlander hier heeft gewoond, is er altijd iemand in de zaal die dit weet.

De Centrawinkel is uitgebreid en is Fred vd Werff geworden
Daarna Super de Boer en nu Action

Installatiebedrijf Van der Woude met als nazaat Berend Boudewijn van der Woude, de Berend Boudewijn van de nog bekendere zaterdagavondshow van de 70-er jaren. Vervolgens wordt gevraagd wie daar heeft gewerkt en wie Jansje Knollema kent die daar de administratie deed. Als antwoord komt dan: "ik heb onder haar gewerkt toen het bedrijf werd verplaatst naar de Zonnedauwweg als dependance van GTI te Roden".

Dergelijke opmerkingen dan wel aanvullingen werden de hele avond geplaatst. Wie waren de broodventers van bakker Brands aan de Rijksstraatweg en wie heeft herinneringen aan de dames Lohman?

Na afloop werd er nog gezellig nagepraat aan de bar. Een dergelijke avond is voor herhaling vatbaar en blijft onder de aandacht van de activiteitencommissie.

Woonhuis van de familie Abels werd later postkantoor,
daarna politiebureau en nu Intermezzo

Hotel Café Restaurant "Horst"
Nu o.a. restaurant "Sher e bangla"

De introductie van stadsgas in Haren

Haren kreeg pas laat gas. 'De intellectueelen, ja academisch-gevormden' hebben dat al die tijd tegengehouden, zo valt in de Provinciale Groninger Courant van 18 januari 1929 te lezen. Hoe en wanneer Haren uiteindelijk wel gas kreeg kunt u in dit stukje lezen.

Door Dick van Nieulande

Op 22 november 1960 berichtte onze burgemeester, destijds mr. F.W. van Ketwich Verschuur, aan de raad van Haren dat het gemeentelijk gasdistributiebureau 25 jaar in bedrijf was. Trots meldde hij het aantal geplaatste meters. Dat waren er eind 1936, na een exploitatiejaar, 510. In 1960 was dat gegroeid tot ongeveer 3000. Financieel was het bedrijf gezond. De afzet was in die jaren met 1.700.000 m³ gestegen, een toename van 668%. De Harenaars kookten massaal op het Groninger stadsgas, voor verwarming had de kolenkachel nog wel de voorkeur.

Open vuur in een gemetselde haard

Het was een markante overgang, van hout, turf, petroleum en steenkool naar gas als energiebron in het huishouden. Tot na 1900 werd er nog vaak gekookt op een open vuur in een gemetselde haard met schoorsteen. Veelal was hout of turf de brandstof die gebruikt werd. De gesloten ijzeren kachel was een innovatie die in de loop van de 19 eeuw in Nederland geïntroduceerd werd. Die kachel was geschikt voor alle vaste brandstoffen en werd gebruikt voor koken en voor verwarming. Uit de ijzeren kachel werden typen ontwikkeld die speciaal bedoeld waren voor verwarming of juist voor koken. Een voorbeeld van zo'n kookkachel is de bekende plattebuiskachel. Een verdere ontwikkeling was het kolenfornuis dat niet alleen een bovenplaat had om pannen op te zetten, maar ook een oven en soms ook een ingebouwd warmwaterreservoir. Bijvoorbeeld zo'n prachtig Zweeds AGA fornuis dat misschien ook wel in Haren bij deze of gene in gebruik was. In Emmen, in het AGA museum, kunt u ze nog bewonderen. Het petroleumstel was al vóór de Eerste Wereldoorlog een bekende in de Harense keukens.

In de éénpits uitvoering of met meerdere vergassers was het de kampioen in 'slowcooking'.

De gemeenteraad moest zo'n 30 jaren vóór het jubileum van het gasdistributiebureau in 1960 een keuze maken tussen stadsgas en elektriciteit als belangrijkste energiedrager voor de Harener huishoudens. Beter geformuleerd was toen de vraag: wel of geen gas in Haren, want elektriciteit was er al. Dat was geen gemakkelijke beslissing want levering van gas door de gemeente veronderstelde het aanleggen van een distributienet, wat om niet geringe investeringen vroeg. Daarbij speelde de overtuiging bij sommigen mee dat gas passé was en elektriciteit de toekomst had. Een opvatting die burgemeester mr. Dirk Boerema met een welhaast profetische blik ook huldigde. Voor Boerema begon de gasdiscussie in 1925. Hij meldde in juli aan de raad dat hij bezoek van de directeur van de Groninger gasfabriek ir. E. Jacobs had gehad met de vraag of Haren gas wilde gaan gebruiken. Hij had gehoord dat de wens naar gas, vooral voor kookdoeleinden, in Haren leefde. Boerema was verrast en zei van niets te weten. Het raadslid Frederik de Vries bevestigde evenwel de indruk van Jacobs. De raad besloot geen actie te ondernemen. In oktober zocht Jacobs burgemeester Boerema weer op, nu met een globaal plan over de aanleg van gasleidingen. Hij was vasthoudend en kennelijk op zoek naar mogelijkheden om de afzet van zijn stadsgas te vergroten. De discussie in de raad naar aanleiding van dit bezoek spitste zich toe op de vraag of een aanbod van gas naast elektriciteit wel wenselijk was. De raad had een voorkeur voor elektriciteit als enige energiedrager, zonder daarmee een gasvoorziening in de toekomst te willen blokkeren. Aldus werd Jacobs bericht.

Haller petroleumset

In hoeverre bestond de wens bij de burgerij naar kookgas nu werkelijk? En wat was de oorsprong van die wens? Op die laatste vraag geeft Peter van Overbeeke in zijn boek 'Kachels, geisers en fornuizen' een antwoord. Hij wijst daarin op een omslag in de opvattingen over het huis-

houdelijk werk. Die zijn in de twintiger en dertiger jaren ingrijpend veranderd als gevolg van onder meer de rationaliseringsbeweging. Deze beweging, ontstaan in Amerika aan het einde van de 19e eeuw, was in eerste instantie gericht om de arbeidsproductiviteit van fabrieksarbeiders te optimaliseren. Dat deed men door arbeidshandelingen methodisch te analyseren. Met dit inzicht kon men het werk slimmer inrichten met de bedoeling kosten- en/of kwaliteitsvoordelen te behalen. Deze methode werd ook toegepast op het huishouden en waaide in de twintiger en dertiger jaren over naar Europa. Riet Lotgering-Hillebrand, voedingsdeskundige en voorlichtster bij de Maatschappij tot Nut van 't Algemeen was één van de huishoudkundigen die deze aanpak in Nederland introduceerde. Riet Lotgering kent u wellicht van haar radioprogramma 'Halvuurtje voor de vrouw' en als bewerkster van het Kookboek van de Amsterdamsche Huishoudschool. Zij en haar collega's wilden de taak van de huisvrouw verlichten door vereenvoudiging en betere organisatie van het huishouden. Uiteraard keek men ook naar het koken op turf, steenkool en petroleum. Fysiek zwaar, onhygiënisch, ongezond en tijdrovend waren zo de bezwaarpunten. Dat moest toch anders kunnen. Koken op gas en elektriciteit waren prima maar prijzige alternatieven. Meer tijd voor gezin en eigen ontwikkeling zou dan vrijkomen. Vrouwenorganisaties zoals de Nederlandse Vereniging van Huisvrouwen ondersteunden deze idealen.

Einde twintiger jaren verscheen het boek 'De Nieuwe Huishouding', dat door Riet Lotgering uit het Duits vertaald en bewerkt was. Hierin wordt het principe van rationalisering van de huishouding met name toegepast op besparing van brandstoffen. De prijzen van de verschillende energiedragers worden daarin per eenheid 'nuttige warmte' (rendement kooktoestel plus brandstofprijs) per kooktoestel vergeleken. Voor het kolenfornuis was dit 36 à 72 cent, voor het petroleumstel 105 cent, voor gas 95 en voor elektra 185 à 280 cent. De prijs van het stadsgas, samen met de gebruiksvoordelen ten opzichte van kolen, turf en petroleum, maakten het koken op gas aantrekkelijk voor de consument, vonden de meeste vrouwenorganisaties. Dit sloot aan bij hun doelstellingen en zij vonden de promotie ervan in de magere twintiger en dertiger jaren opportuun.

Tegen deze achtergrond ontwikkelde de belangstelling voor stadsgas zich bij een beperkte groep Harenaars. Hun interesse kreeg vaste vorm in de oprichting van een comité dat de 'gasvoorziening voor huishoudelijke doeleinden van Groningen uit tracht te verwezenlijken'. De voorzitter was het gemeenteraadslid de heer G. Plaat. Het comité organiseerde op 11 december 1928 een eerste informatiebijeenkomst voor de burgerij in hotel Horst.

De heren E. Jacobs en De Vries van de Groninger gasfabriek waren de sprekers. Het werd een groot succes. In het Nieuwsblad en in de Provinciale Groninger Courant kreeg de Harense gasdiscussie verder volop aandacht. Mejuffrouw T.J. Siemens, bestuurslid van de afdeling Haren van de Vereniging van Huisvrouwen en lid van het comité, promoveerde daarin het kookgas in de taal van de kritische en zelfbewuste huisvrouw van toen. Hygiëne, kostenbesparing, gezondheid en gemak waren de trefwoorden, 'en de pannen worden niet zwart'.

1930, Aga mark 2

Op 12 januari 1929 meldde het Harener Weekblad dat de campagne voor de gasvoorziening in Haren ging beginnen onder het motto 'gas in Haren, Haren vooruit'. Het comité stelde een wervende flyer samen met een vragenlijst. Elk hoofdbewoner in Haren, Harenermolen en Glimmen werd benaderd met de vraag of hij t.z.t. een gasaansluiting wilde afnemen. Het schriftelijk antwoord werd door een lid van het comité opgehaald. Op 28 oktober 1929 deelde het comité per brief de uitslag aan de raad mee. 319 gezinnen reageerden positief op een totaal aantal van 990 aangeschrevenen. Voor het comité was dat voldoende reden om de raad te vragen een deskundige aan te trekken om de mogelijkheden voor gasvoorziening vanuit Groningen te verkennen. Voor B&W was de uitslag blijkbaar zo overtuigend dat ir. G.A. Brender à Brandis voor die functie werd benaderd. Haren en Groningen gingen vervolgens een traject in dat uiteindelijk resulteerde in een leveringsovereenkomst met het Groninger gasbedrijf en de oprichting in Haren van het gemeentelijk gasdistributiebedrijf. Vanaf 30 september 1935 stroomde het Groninger stadsgas het Harense distributienet in.

Naast de in de tekst genoemde bronnen zijn ook gebruikt:

- Gemeente Haren, het archief van het gemeentebestuur 1921-1989.
- Eppo van Koldam, 200 jaar Gemeentebestuur Haren.

De heer A. Timmer vertelt over het dorp Noordlaren

In 1984 schreef de heer A. Timmer een boekje over Noordlaren, dat hij de titel mee heeft gegeven 'Noordlaren van Vroeger'. In 1993 is het boekje uitgegeven.

De heer Timmer was net als zijn vader, groot- en overgrootvader kruidenier. Door de vele contacten die hierdoor ontstonden met de inwoners van Noordlaren is de heer Timmer veel aan de weet gekomen en heeft hij op veler verzoek veel zaken aan het papier toevertrouwd.

Noordlaren kende veel kleine middenstanders zoals bakkers, kruideniers, stelmakers, landbouwsmeden, naaisters en uitbaters van café's. Opmerkelijk voor een plaats met nog geen vijfhonderd inwoners. Met toestemming van zijn zoon, de heer Pim Timmer, hebben we uit dit boekwerkje twee hoofdstukken zonder correcties overgenomen over bakkers en over z'n eigen kruidenierszaak.

Bakkerij P. Kort in de Kerkstraat achter de Hoeksteen verkocht zijn zaak aan A. Berends die lange tijd de glorie heeft gekend in het dorp. Op de hoek van de Kerkstraat en Middenstraat was de bakkerij van Js. van Houten die vanwege het ontbreken van een opvolger de bakkerij verkocht aan Hidding. Voor het raam van de bakkerij stond de trog waarin voorbijgangers bakker Hidding's morgens zagen staan. Hij stond met opgestroopte broekspijpen in de trog om het roggebroomd te kneden.

Op de hoek van de Kerkstraat en de Zuidlaarderweg was de bakkerij van R. Vos die later naar een pand ernaast is verplaatst en verkocht aan de heer T.C. van Beinum. Later was Prins eigenaar van deze bakkerij.

Het was hard werken voor de bakkers. 's Morgens vroeg uit de veren, eerst bakken en dan uitventen naar de vaste klanten. De feestdagen waren de meest drukke dagen van het jaar en was er meer geld te verdienen dan normaal. Met Pasen bijvoorbeeld werden er grote krentenbroden gebakken. Timmer schrijft dat tijdens de kerstdagen de klanten een krentenbrood cadeau kregen. Was men klant van drie bakkers dan kreeg de klant dus drie broden. Nieuwjaar was ook erg belangrijk voor de omzet. Men vierde de dankbaarheid. De broodmanden die aan een juk werden gedragen, waren gevuld met oude wijven, streepkoeken en poffjes. Poffjes waren kadetjes met een krent erop. Bij de bakker kon men ook rogge omruilen voor roggebroomd. De rogge werd vervolgens gemalen bij de plaatselijke molenaar. Er werd fijn en grof roggemeel gemalen. Roggemeel werd gebruikt voor roggestoeten en de Zuidlaardermarktrollen (voornamelijk voor een langere versheid).

De heer Timmer was de laatste kruidenier in Noordlaren. Hij stopte in 1976 en hiermee verdween de laatste zelfstandige kruidenier in Noordlaren. Aan een familietraditie van vier generaties was een einde gekomen.

De oude kruidenierswinkel aan de Zuidlaarderweg

De overgrootmoeder van Timmer begon in 1896 met twee armbandjes om de kost te verdienen. Ze was voor de tweede keer weduwe geworden en was daarmee gezien de inkomsten aangewezen op de diaconie van de kerk waarvan ze 5 of 6 stuivers per week kreeg. Na vijf jaar werd ze ziek en overleed. Het kruideniersvak werd overgenomen door haar zoon Roelof en haar zwager Hendrik Timmer. Hij was timmerman maar aan huis gebonden door de ziekte van zijn vrouw. En zo rolde hij, door de nood geboren, in het kruideniersvak.

Als bijnaam had hij Hendrik Holschkie. Hij maakte holschen, dat zijn sloffen met een houten zool en leren kapje over de tenen.

Het kruideniersvak was toentertijd een ruilhandel, de kruidenierswaren bestonden hoofdzakelijk uit koffie, cichorei, rook- en pruimtabak, rijst, gort en bloem. Deze producten werden bij de klanten geruild voor eieren, boter, konijnen, hazen, patrijzen en fazanten.

Naast de kruidenierswaren werd ook kippenvoer, mais, boekweit en hennepzaad verkocht. Niet vergeten mag worden de handel in petroleum. De eieren werden aan de plaatselijke bakkers verkocht voor fl. 1,45 per 100 stuks.

De weekindeling van de kruidenier bestond uit 4 dagen als venter bij de weg, 1 dag thuis om orde op zaken te stellen en 1 dag naar Groningen om de ruilartikelen weer om te zetten. De dagen waarop de kruidenier bij de weg was waren lange dagen, er werd tot gemiddeld half 10 gewerkt en op zaterdag soms tot half 11 's avonds.

De prijzen van de verschillende artikelen waren in die tijd niet hoog. In vergelijking met het inkomen was er een bepaalde verhouding. Er werden per dag veel uren gemaakt, dagen van 12 uur waren heel gewoon, het daarbij behorende weekloon was ongeveer fl. 7,50 waarvan fl. 2,50 voor de huishuur, fl. 2,50 voor de kruidenier en alle ander kosten zoals kleding moesten van het resterende deel worden betaald. Rogge had men vaak zelf wel waarvan dan roggebroomd en roggepap werd gemaakt. De geit leverde de melk. De koffie was zowel los als verpakt verkrijgbaar. De losse koffie werd door de kruidenier zelf

afgewogen en kostte 12½ cent per half pond. De koffie was nogal duur en daardoor werd het vak vermengd met cichorei, die kostte 7 ½ cent per pond. Timmer gaf per 5 pond een korting van 2½ cent. Zo kostte 5 pond rijst 37½ cent, 5 pond gort 22½ cent en America bloem 22½ cent. Op tabak gaf Timmer ook 2½ cent korting. Rooktabak kostte per half pond afhankelijk van de soort vanaf 37½ cent. Suiker was duur, mede door de accijns die erop werd geheven en kostte 22 cent per pond en margarine 24 cent per ½ pond.

Groene zeep 8 cent per pond, soda 3 cent, zout 5 cent en petroleum 10 cent per liter. Ook was er Argentijns vet in de handel. Dat was verpakt in bussen van 25 pond en werd voor 7½ en 10 cent per pond verkocht. Spek was volksvoedsel en werd zowel door de slager als de kruidenier verkocht. Spek uit Amerika kwam binnen in kisten en was van zeer goede kwaliteit. Het kostte 9 tot 12 cent per pond.

2018: De winkel is veranderd in een woonhuis

Timmer verkocht ook klompen, voor mannen 85 cent, voor vrouwen 65 cent en kinderklompen voor 40 tot 55 cent, al naar gelang de maat. Kippenvoer kostte 12½ cent per pond en mais 17½ cent voor eenzelfde hoeveelheid. Porselein en aardewerk was ook bij Timmer te verkrijgen. Een koffiekommetje (deze werden gebruikt op het land) kostte 5 cent en voor 37½ cent kreeg men 3 kopjes met bijbehorende schoteltes. Een verjaardags kop en schoten waar een opschrift op stond kostte 25 cent. Een zinken afwasteiltje voor 65 cent en de emaille ketels varieerden in prijs van 1,25 tot 4 gulden per stuk.

Ook werden inmaakpotten verkocht. Bonen in het zout of uit de pekkel was een geliefde maaltijd. Deze bruine potten worden nu dikwijls als bloemenbak gebruikt. Ook waren er de Keulse potten, grijs met blauw. De grote van 10 liter werden gebruikt voor snijbonen in het zout, de potten van twee liter voor het inmaken van boter, de pekkelboter. Ook waren er potten van een liter voor het zout. Timmer schrijft dat de kruidenierswinkel ook wel 'kom en eis' winkel* werd genoemd. Hij had dit op een bord in de winkel staan.

De winkel van de fam. Timmer heeft vier generaties lang bestaan als dorpskruidenierswinkel, waarvan de laatste twee generaties gevestigd waren aan de Zuidlaarderweg 42 in Noordlaren. Daarvoor zat de winkel aan de Kerk-

dwaarsstraat, nu bekend als Achter de Hoven. Nadat Timmer in 1976 stopte met zijn nering als kruidenier, werd de winkel voortgezet als museumwinkel met de toepasselijke naam De Vier Geslachten.

Mevrouw Drs. Greddy Huisman, vakdidactica verbonden aan het Instituut voor Geschiedenis van de Rijksuniversiteit schrijft hierover het volgende.

Bij het openen van de deur klingelt een ijl belletje om de komst van de klant aan te kondigen. In het vrij donkere achterhuis blijkt zich een volledig ingerichte dorpswinkel anno 1900 te bevinden. Rechts een verweerde houten toonbank met oude weegschaal en gewichten. Uitgestald langs de wanden alle benodigdheden voor een huishouden omstreeks 1900. Men kocht in de winkel of men wachtte tot de winkelier met de hondenkar langs kwam. Ruilhandel was mogelijk. De meeste koopwaar zit in oude, van afbeeldingen bekende en vertrouwde verpakkingen. Veel soorten bonen. Patentolie (voor de lamp), raapolie, boterolie, stroop, koffie, thee, tabak, snijbonen uit het vat, zeep, scheerzeep, Rackit zakjes blauwsel, rijst etc. Naast voedingsmiddelen ook veel andere artikelen voor de huishouding en werk, klompen, heiboenders, zuigflessen, lampetkannen, stroopkannen, nachtlampjes, testen voor de stoof, kippenringen, aardappeldoppen, muizenvallen, muggenvangers, en voor de kinderen priktollen en lemen knikkers. En natuurlijk kloosterbalsem.

Familie Timmer

De heer Timmer heeft veel bewaard (hij kon niets weggooien). Aan het plafond hangt een mand. Die was van de overgrootmoeder van de heer Timmer. Op een daaraan bevestigd papiertje staat geschreven: '1890, dit was het begin'.

Het museum is inmiddels verplaatst naar de museummolen De Wachter in Zuidlaren.

**Opmerking van de redactie.*

De etymologiebank van Wikipedia zegt over de Komenijswinkel het volgende: Komenijswinkel is een winkel waar allerlei kruidenierswaren o.a. eetwaren, werden verkocht

Verdwenen waterwegen centraal op 8 september 2018

In het dossier van de jaarverslagen van de gemeente Haren over de jaren 1851 t/m 1929 zit een leuk kattenbelletje afkomstig van de scheepswerf Pattje te Waterhuizen: 'Aan de veldwagter van de gemeente Haren adres de koopman Heckman bij het Klein Poortje, wordt opgehaald'. Waarom verliep de briefwisseling tussen de scheepswerf Pattje en de gemeente via de koopman Heckman in Groningen? Het antwoord is, dat dit gedurende grote delen van het jaar de enig mogelijke verbinding was. Wij zijn nu gewend, dat wegen het gehele jaar goed begaanbaar zijn. Dat was vroeger wel anders.

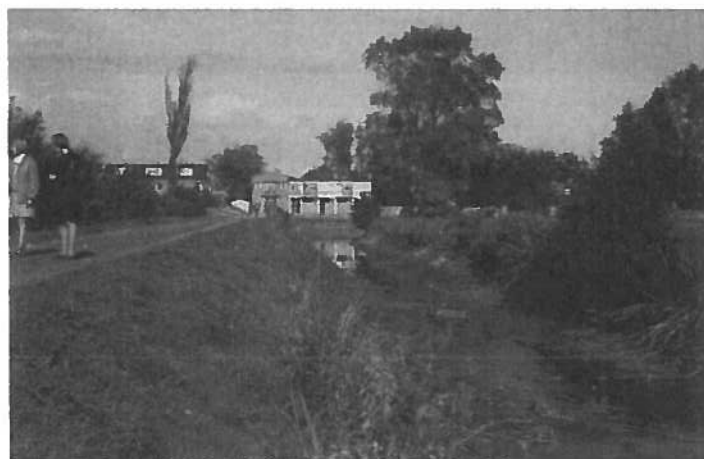
Door Eppo van Koldam

Waterwegen – we zien het in het voorbeeld – boden een oplossing als de landwegen onbegaanbaar waren. Daarnaast waren de waterwegen ook veel geschikter dan de landwegen voor het vervoer van grote en zware goederen over grotere afstanden. Niet voor niets lagen alle oude landhuizen in Haren aan een waterverbinding. Dat maakte het mogelijk om bouwmaterialen aan te voeren en de waterwegen zullen stellig ook een rol gespeeld hebben bij de bevoorrading. Ook de bewoners van Haren, Onnen, Noordlaren, Glimmen en Essen beschikten over verbindingen over het water. We kennen nu nog het haventje in Noordlaren met het vaartje naar het Zuidlaardermeer. In Onnen is het haventje nog te zien, maar de verbinding naar het Drentse Diep is verbroken. In 1931 voerde schipper Kruizinga met zijn schip 'De twee gebroeders' via dit haventje nog turf aan. Ook ten oosten van Haren en Essen zijn er verbindingen geweest naar het Schuitendiep. Bekender in Haren is de haven en het vaartje naar het Noord-Willemskanaal, nu brandweerkazerne en de werf van gemeentewerken. In Glimmen zijn de oude structuren wat minder herkenbaar. Maar toch zal het oude Glimmen niet voor niets aan de westkant van de Rijksstraatweg hebben gelegen. Dus zo dicht mogelijk bij de Drentse Aa zonder last te krijgen van natte voeten. En huize Voorveld aan de Rijksstraatweg beschikte over een schipsloot langs de Oude Boerenweg naar de Aa. Hiervan werd bijvoorbeeld ook gebruik gemaakt om de materialen voor de jaarlijkse kermis in Harenermolen aan te voeren.

Op 8 september a.s. organiseren Old Go, het Bezoekerscentrum Klooster Yesse en de Harener Historische Commissie in het kader van de Open Monumentendag een Dag van de Harener Geschiedenis over de verdwenen waterwegen in onze gemeente. Het moet een dag worden met een breed en gevarieerd aanbod. Uiteraard moeten de details nog worden uitgewerkt, maar de contouren van de dag staan inmiddels vast. Henk Werners zal een praat-sessie leiden over het haventje in Haren. Dus een bijeen-

komst met veel ruimte voor de aanwezigen om de eigen herinneringen in te brengen. Er zullen foto's zijn om die herinneringen nog weer even naar voren te halen. Henny Groenendijk zal iets vertellen over de waterwegen in de verre historie en over het haventje in Noordlaren. Dat zal hij doen op een boot, die vanuit Noordlaren een deel van de oude beurtvaartroute naar Groningen zal varen. Zelf zal ik mijn best doen een verhaal te vertellen over de andere verdwenen waterwegen in Haren. Wie kent de Ziel- of Schipsloot ten oosten van het station? En is de vijver aan de westkant van het spoor bij het station wellicht nog een overblijfsel van deze oude verbinding? Ik ga proberen het antwoord op die laatste vraag uit de doeken te doen. Ten slotte willen we nog proberen om de oude waterwegen ten oosten van de spoorlijn in het echt te aanschouwen. Dat wordt dan wel een evenement voor de doordouwers. Een soort 'struuntocht' dus.

Bent u wakker geschud of denkt u nog iets te weten of aan te kunnen vullen, doe dat dan gerust. Uiteindelijk is de geschiedenis van Haren van ons allemaal. Oude foto's zijn altijd bijzonder welkom (dhg@cultureleraadharen.nl). En wat zou het mooi zijn als we op deze dag ook wat oude schippers of hun nazaten welkom zouden mogen heten. Dus wat dat betreft: 'zegt het voort'.

De restanten van het Harener Vaartje met op de achtergrond de achterzijde van de brandweerkazerne

*Noordlaarder vaartje ter hoogte van Meester Koolweg 4
Foto beschikbaar gesteld door Meine Alserda*

Excursie Tuindorp en Tuindorpschool op zaterdag 14 april

Het was als een reünie. Ruim 20 personen ontmoetten elkaar in de Tuindorpschool, die voor deze zaterdag speciaal voor Old Go werd geopend. Velen hebben in hun jeugd deze school doorlopen.

Tuindorpschool

De school is nu in gebruik als kinderdagverblijf en ook de buitenschoolse opvang is er gehuisvest. Veel herkenningpunten in dit gebouw. De buitenkant met de markante toegangsdeur. Ook de leslokalen waar weinig meer van te herkennen is, hadden hun eigen toegangsdeur. Muren zijn deels of geheel uitgebroken, waardoor er grotere ruimtes zijn ontstaan. De okergele tegels met donkergroene biezen in de gangen zijn gebleven, maar sommige kasten en toiletruimtes op die gangen zijn omgebouwd tot kleine kamertjes met bedjes voor de kleintjes om even te kunnen slapen! Ook het gymlokaal is bijna niet meer te herkennen.

Groep mensen van de excursie voor de Tuindorpvijver

De naam van meester Klinkhamer is vaak gevallen, hij was hoofd van de school direct na de oorlog. Na een kopje koffie en een rondleiding door de school, werd de wijk Tuindorp verkend. Pieter en Jelly Bruiniers

Pieter Bruiniers in de gang van de school

waren de gidsen. Via de Tuindorpweg liep de route naar de Blekenweg, het jongste deel van Tuindorp waar een aantal blokken woningen staan die in de 50-er jaren zijn gebouwd door de eigenaren van de scheepswerven Pattje en Van Diepen in Waterhuizen.

Velen wisten nog namen van vroegere bewoners van de Blekenweg. Ook de plek waar eens een huis stond dat is gebombardeerd in de oorlog, vlakbij de vijver. Deze vijver was vroeger de ontmoetingsplek voor zowel de jongens als de meisjes.

Onderweg werden onderling leuke verhalen uitgewisseld. Het was een zeer geslaagde excursie.

De oude gymzaal is nu speellokaal

't Oldamsterwapen*

De foto bij dit artikel geeft een beeld van de Rijksstraatweg omstreeks 1900. De fotograaf stond voor het huidige pand van Blokker en heeft de foto genomen in noordelijke richting. Het gebouw met de afwisselend lichte en donkere stenen in het midden van de foto is het oude gemeentehuis op de hoek van de Meerweg.

Haren, café Bennink

Het pand links vooraan is het café annex winkel van A. Bennink 't Oldamsterwapen. Het wapen is te zien op het uithangbord en bestaat uit een afbeelding van de grote kruiskerk met vier torens, die ooit in Midwolda stond. Het gebruik van het wapen van het Oldambt als naam of beeldmerk kwam in onze regio vroeger wel meer voor, maar dan meestal op of aan (vaar)wegen naar Oost-Groningen. Het wapen was ook het symbool van het verzet in het Oldambt tegen de overheersing door de stad Groningen. Waarom Albert Bennink voor deze naam koos, kan ik niet plaatsen. Overigens heb ik geen enkele advertentie, aankondiging of iets dergelijks kunnen vinden, waarin de naam gebruikt werd.

Het huidige adres van het pand is Rijksstraatweg 177. Albert Bennink wordt hier in 1895 eigenaar van. Hij koopt het pand van Derk Postma, die het in september 1894 te koop aanbiedt als een in 1893 geheel nieuw gebouwde winkelbehuizing met vergunning, waarin ruime winkel en gelagkamer, in het florissante gedeelte aan de tramlijn in de kom der gemeente Haren. Met die tramlijn wordt de paardentram van Groningen via Haren naar Zuidlaren bedoeld. Postma is van huis uit schilder of hij daarnaast ook nog actief winkelier en kastelein is geweest blijkt niet uit wervende advertenties. Wel heeft hij eind 1894 een grote ijzeren balans met schalen en 400 halve kilo gewichten te koop. Hij zal dus toch wel iets in de verkoop gehad hebben, wat gewogen moest worden.

Albert Bennink timmert vanaf 1895 direct stevig aan de weg met advertenties als: "Let wel. Het goedkoopste

adres voor alle soorten kruidenierswaren en aanverwante artikelen, sterke dranken, wijn en likeuren, is voor Haren en omstreken bij A. Bennink, Haren". Het café krijgt in advertenties minder aandacht. Wel kun je in 1898 aanmelden voor dansles door H. Leviet, dansonderwijzer uit Veendam. Ook het volgend bericht uit het Nieuwsblad van het Noorden van 18 maart 1904 is vermeldenswaard. "In het rustige dorp Haren heeft de timmerman Gerhard P. op de 9e januari j.l. heel wat consternatie te weeg gebracht. Eerstens mishandelde hij de tapper A. Bennink aldaar, tweedens verzette hij zich tegen de veldwachter J. de Lange, die hij bij de keel greep, tegen de benen schopte en nog beledigde bovendien". Gerhard is stevig dronken geweest. Hij krijgt twee maanden gevangenisstraf voor zijn wandaden.

Albert Bennink overlijdt in 1911 op 76 jarige leeftijd. Zijn zoon Machiel volgt hem op. In 1931 wordt Machiel 65 jaar. Een goed moment om met de zaak te stoppen. De zaak wordt verkocht aan Meindert Hoeksema. Meindert was daarvoor koemelker en wellicht had hij dat beter kunnen blijven. Meindert heeft grote plannen. Zo ontwikkelt hij een bouwplan om het oude pand af te breken en daarvoor in de plaats een nieuw pand te bouwen met bovenwoningen. Op 16 februari 1934 breekt brand uit in het pand. Meestal duurde het dan zeer geruime tijd voordat de brandweer iets kon uitrichten. Sterker nog, meestal kwam de brandweer pas aan als niets meer te redden was. Maar nu loopt het anders. Dankzij een nieuw alarmsysteem is de brandweer snel ter plaatse en kan de winkel in het pand behouden blijven. Het cafégedeelte gaat wel verloren. Meindert Hoeksema komt door de brand twee keer in de krant. Eerst met zijn achternaam (bij het verslag van de brand) en vervolgens met zijn voornaam. Dat is meestal niet gunstig. Zo ook hier. Het Nieuwsblad van het Noorden bericht op 23 september 1935, dat na intensief speurwerk de oud-caféhouder Meindert H. in Groningen is opgepakt voor brandstichting.

Het wapen van café Bennink

Op deze plek staat nu Blokker

Voor Machiel Bennink resteert slechts de mogelijkheid om de zaak weer terug te nemen van Hoeksema. Hij overlijdt op 20 juli 1935. Zijn weduwe krijgt een maand

later een bouwvergunning voor het door Hoeksema ontwikkelde bouwplan. Dit plan wordt gerealiseerd en het pand met winkel en bovenwoningen staat er nog steeds. De winkelruimte wordt in gebruik genomen door de boekhandel Niejenhuis en Mees. Passend bij de verzui-ling had Haren in die tijd twee boekhandels. De kerke-lijken gingen naar Boomker en als je niet kerkelijk was, ging je naar Niejenhuis en Mees. Uiteraard hadden beide boekhandels een op de eigen klanten afgestemd aanbod. Niejenhuis en Mees wordt later Bruna en als dat bedrijf verhuist naar de Brinkhorst komt aan de Rijkstraatweg een reisbureau.

*Een eerdere versie van dit artikel is gepubliceerd in Ons Haren van 13 april 2016

Eppo van Koldam

~~~~~
Klassenfoto openbare lagere school te Glimmen

Klassenfoto uit 1934 of 1935, toegestuurd door Jan Schrage. 5e of 6e klas van de openbare lagere school te Glimmen. De volgende namen zijn bekend:

Harte Schrage, Reinder Wolters, Rika Ubels, ??, Hendriks, ??, Albert Hendriks, ??, Vroukje Dekker, ??, Meester Smidt, Jaap Bijkerk, Titia Oddens, Geesje Homan, ??, Geesje Schut, Antje Harms ??, ??, Meester van Ruiven.

Komt deze foto u bekend voor? Weet u meer namen die op deze foto staan? De redactie hoort het graag.

Yesse wordt steeds groter!

De vorige bijdrage over het voormalig klooster Yesse te Essen dateert van een jaar geleden. Hierin werd vermeld dat er in het najaar van 2016 grondradaronderzoek was gedaan op het terrein van Essen 7 en dat de resultaten veelbelovend waren. Intussen, een jaar en een bodemonderzoek verder, is het tijd om bij te praten.

Door Annemiek Bos

Proefsleuven in 2010

Zoals in het vorige artikel werd vermeld, is het eerste volwaardige grondonderzoek uitgevoerd in 2010. Er is toen niet erg lang nagedacht over het soort onderzoek. Toenmalig provinciaal archeoloog Henny Groenendijk was duidelijk: de enige manier om in deze bodem helderheid te krijgen, is door middel van het graven van proefsleuven. En zo gebeurde het: op 6 verschillende plakken werd een sleuf gegraven, alle denkbare gegevens en waarnemingen werden vastgelegd en alle sleuven werden binnen een week weer gedicht. Daarna is het afwachten tot het rapport komt, in dit geval van bureau RAAP. Door een financieel gelukje kon er in het najaar nog twee dagen gegraven worden en werd op dezelfde manier nog wat verder gezocht. Resultaten: de plek van de kerk werd gevonden, er werd aangetoond dat er al zeker vanaf het jaar 800 na Christus bewoning had plaatsgevonden binnen de kloostergracht, er werd een wel heel spannend keldervloertje gevonden waarvan de bestemming nog steeds niet zeker is en er werd een zeldzame houten dakpan of gevelbekleding gevonden. Daarnaast diverse bodemvondsten zoals geglazuurde tegels, enkele vormstenen, een zilveren muntje (ca 1200) en allerlei (rand)scherven. Duidelijk werd dat er, met genoemde uitzondering, geen stenen fundamenteën meer in de grond zaten, wel de uitgeharde gele zandbanen die ooit dienden als fundamentlaag onder de stenen fundamenteën. Nu de stenen blijken te zijn opgeruimd, vormen juist deze banen een prachtig bodemarchief!

Stijn Arnoldussen demonstreert houding overledene

Grondradar, najaar 2016

Deze vondsten smaakten natuurlijk naar meer. Maar één ding leerden we ook in 2010: elke schop de grond in kost geld... Toen we dan ook ineens een prachtig financieel aanbod kregen van het kort daarvoor opgeheven Regio-comité Groningen-Haren, hebben we lang nagedacht en onze donateurs geraadpleegd over een goede bestemming. Op enkele kleinere wensen na, wezen eigenlijk verreweg de meeste ideeën richting het zichtbaar maken van het klooster. En daarmee was onze richting bepaald, want om zichtbaarheid te kunnen bieden moesten we meer weten dan tot dan toe over de locatie van gebouwen en misschien wel de gebouwen zelf. Lang afwegen en overleg met de verschillende archeologen leidden tot de keuze voor Medusa om radaronderzoek te doen. Kanttekening hierbij: de technieken van het gebruik van grondradar waren de afgelopen jaren snel verbeterd en de prijzen even snel gedaald. De uitslag kwam vrij snel en was verrassend! Eigenlijk kon het niet missen: op het terrein van Essen 7 heeft een compleet gesloten kloostercomplex gestaan. Bij grondradar zit wel altijd een adertje onder het gras. Er worden weerstanden in de bodem gemeten, maar de apparatuur ziet niet waardoor die veroorzaakt worden, dus we durfden het nog niet hardop te roepen. Behalve deze contouren waren tal van sporen te zien die aanleiding konden vormen voor nader onderzoek. Want dat is wat nodig is: wil je zeker weten wat de weerstanden veroorzaakt, dan moet je alsnog in de grond kijken, maar je weet nu wel beter op welke plekken dat de moeite waard is!

Studenten archeologie leggen 15e eeuwse skelet bloot

Winter 2016-2017: Voorbereidingen veldwerk studenten

Er komt een berichtje binnen van Henny Groenendijk, met de vraag of de coördinator veldwerk van de 1e jaars studenten archeologie langs zou mogen komen om te praten over een studieopgraving te Yesse. Eehhhh, nou ja, praten kan altijd. Het duurde niet lang of we zaten

met Stijn Arnoldussen aan tafel. En we gingen om. Een volwaardig archeologisch onderzoek, alles volgens de regels uitgevoerd, verslagen van de activiteiten en eventuele bevindingen, en natuurlijk: we doen ons best om ook voor jullie iets te vinden waar je wat aan hebt. En niet te vergeten: het kost jullie niks! De studenten moeten veldwerk doen in het kader van hun opleiding en dit is een fantastische plek, omdat er ook nog echt iets te onderzoeken valt! Binnen een week hadden we het complete programma van eisen ontvangen. De stichting Het Groninger Landschap ging akkoord met de uitvoering van het onderzoek.

Voorjaar 2017: veldonderzoek door de studenten

Half mei zouden ze komen. De schaftketen stonden al klaar, de mobiele toiletten ook, het enige wat gevraagd werd was een stroomkabel en een waterkraan. De vrijdagmiddag voor de start kwam Stijn nog even langs om met zijn metaaldetector te kijken of hij nog wat richtinggevende informatie kon vergaren. Een schreeuw naar mij: kun je dit even onder de kraan houden en schoonmaken? Let op hoor, niet wrijven! Ik deed wat gevraagd werd en zonder het te beseffen had ik de pauselijke bulla (zegel behorend bij brief, eigenlijk heet het totaal bulla, maar de brief is weg) in handen. Stijn had het meteen door en stuurde dezelfde avond al een mail met vergelijkbaar exemplaar van een bulla van paus Gregorius IX. Eigenlijk kon het hele onderzoek nu al niet meer stuk, maar het zou nog maar het begin zijn van een lange reeks vondsten. Het bevestigen van het bestaan van het kloostercomplex werd al bijna bijzaak. Waar Henny Groenendijk in 2012 verguld was met één zilveren muntje, werden er nu 12 gevonden, met daarnaast een rij andere. Op een plek waar het niet verwacht werd op basis van de grondradar, hadden toch ook gebouwen gestaan. Op een plek waar géén skeletten werden verwacht, lagen er tien op rij! Diverse kleine vondsten toonden aan dat de zusters weliswaar in armoede leefden, maar dat dit zelfs voor kloosterlingen een relatief begrip is. Er moeten vele

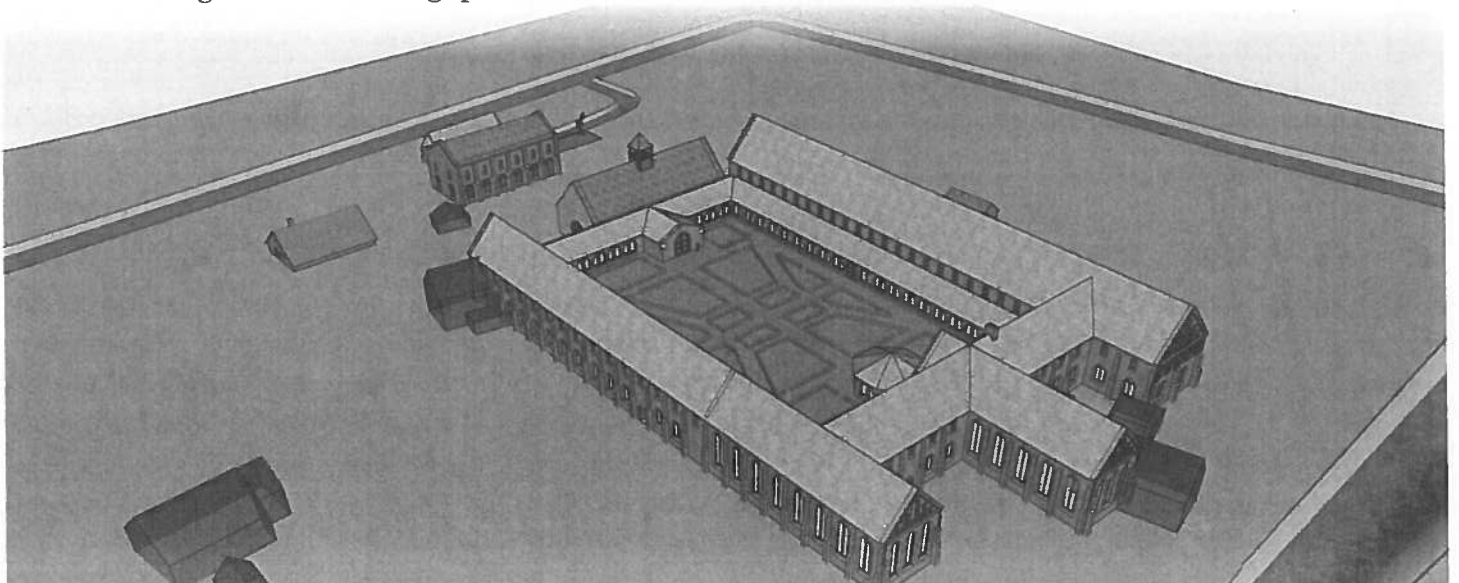
gebouwen gestaan hebben binnen de kloostergracht. De vondst van verschillende sluitgewichtjes voor een geldweegschaaltje duidt op een levendige handel op het terrein. Grondmonsters laten zien welke planten horen bij de onderzochte oude zaden en geven een klein inkijkje in de begroeiing in de kloostertijd. Eén van de studenten heeft een menigte aan randscherven onderzocht en hier een (goed ontvangen) afstudeerscriptie over geschreven. Ik kan nog wel doorgaan. Stijn gaat ook door. Als prehistoricus is hij intussen druk bezig zijn 'middeleeuwenschaadde' in te halen en levert met regelmaat nieuwe inzichten af. Waaronder een impressie van het klooster zoals hij dat op dit moment ziet op basis van de tot nu toe gevonden bodemsporen. Het lijkt een kleine kerk met een te groot complex, of andersom zo u wilt. Een echte verklaring is er nog niet voor, ook aan dit verschijnsel zal komend voorjaar gewerkt worden. Was de kerk toch groter?

Proefsleuf met sporen verdwenen gebouwen

Vervolg 2018...

Een flink aantal leden van Old Go is vorig jaar op uitnodiging van Yesse komen luisteren naar uitleg door Stijn. Stijn en de zijnen komen terug, als u dit leest zijn ze waarschijnlijk al weer weg. En als het lukt komen ze nog een keer, en wie weet... Maar ik kan u verzekeren: volgend jaar weer nieuws over Yesse!

Het verhaal van Lo Biemolt

Lo Biemolt is geboren in Glimmen. Na het overlijden van zijn moeder is het gezin verhuisd naar de Remmingaweg. Na zijn middelbareschooltijd is hij bij een melkventer gaan werken. Maar al snel begon hij met zijn eigen melkwijk in Haren.

Door Trijnie Brunt

Lodewijk Marius Biemolt, geboren in 1945

Samen met vader Berend Biemolt (1908), moeder Marchien Sweers (1908) en 2 zusjes (1934 en 1938) woonde hij aan de Brinkweg, hoek Rijksstraatweg in Glimmen. Het gezin woonde in het voorhuis van de boerderij, die eigendom was van de familie Vroom. De kinderen speelden op het terrein achter de boerderij. Dat is nu het terrein van kwekerij 'de Bonte Hoek'.

In 1942 overleed zijn zusje Annechien op 8 jarige leeftijd. Moeder overleed in 1948, zij was pas 40 jaar oud.

Vader heeft veel baantjes gehad. Voor de oorlog was hij taxichauffeur. Later had hij een eigen broodkar, waarin ook kruidenierswaren zaten. Daarna kwam hij in dienst van de gemeente Haren als chauffeur. Hij hielp o.a. mee met de gladheidbestrijding. In de laadbak van de vrachtauto zat een gat, waardoor het zand werd geveegd (zandstrooier), soms gemengd met een beetje zout. De gemeentelijke vrachtauto werd ingezet voor het ophalen van snoeihout, grind of vuilnis.

De SRV-wagen van Lo

Zijn jeugd in Glimmen en Haren

Lo heeft op kleuterschool 'de Meent' gezeten. De kinderen speelden vaak in Appelbergen, achter het huidige paviljoen, toen bekend als sportveld 'de Mosterdpot'. In Appelbergen is in de dertiger jaren een natuurzwembad aangelegd. Komende vanuit Glimmen, op de Hoge Hereweg, direct na de spoorwegovergang en dan aan de linkerkant. Daar ligt nu een parkeerplaats. Later, toen hij al in Haren woonde, ging hij daar vaak zwemmen.

Op 6-jarige leeftijd verhuisde hij met zijn ouders naar de

Remmingaweg in Haren. Zijn vader was inmiddels hertrouwd. Hij kreeg er nog een (half)broertje bij.

De Remmingaweg was een doodlopende weg, hier konden ze heerlijk spelen. Op de vijver van het nabijgelegen Boeremapark gingen ze in de strenge winters schaatsen.

Geboortehuis van Lo in Glimmen

Ook lag er een brede sloot langs de spoorlijn, tussen de beide spoorovergangen in. Prachtig om op te schaatsen of langs te spelen en visjes te vangen. Op de hoek met de Molenkampsteeg stond de boerderij van boer Vos. Lo hielp vaak mee op die boerderij, hooi versjouden, vee opdrijven (koeien verwaaien!). Ook bij boer Abbring aan de Onnerweg (wat nu de Jachtlaan heet), hoek Heide en Watersteeg was hij vaak als knechtje te vinden. En later was hij het hulpje van melkboer Eitens (aan de Kromme Elleboog).

De Hertenlaan was er nog niet, via de Heide en Watersteeg kwam je op de Rijksstraatweg uit. Wat nu een fietspad is, was toen een rijweg voor de auto's.

Het Boeremapark was helemaal omsloten met hoge heggen. Er waren 3 ingangen: aan de Molenkampsteeg, de Lokveenweg en de Onnerweg (nu dus Jachtlaan).

Aan de Zwanebloemweg in Tuindorp was een speeltuin onder toezicht. De ingang was tegenover het toenmalige kleuterschooltje 'Prinses Margriet' aan de Tuindorppweg. En tegenover het huidige buurthuis 'De Mellenshorst' stond een verenigingsgebouw. Voor de kinderen werden hier knutseluurtjes georganiseerd.

Het werken

Na de ULO-tijd is Lo gaan werken als melkventer bij melkman Buringa aan de Berkenlaan. Hij reed met een ponywagen langs de klanten om melkproducten te verkopen. Hij kon een eigen bedrijfje beginnen, maar moest eerst in dienst. Deze kans voor een baan wilde hij echter niet laten lopen, dus heeft hij in 1965 een onmisbaarheidverklaring aangevraagd. Hij moest daarvoor wel een meerderjarigheidverklaring halen bij de recht-

bank. Toen alles geregeld was kocht hij een driewielige elektrische winkelwagen.

Op de hoek van de Terborgsteeg en de Weg voor de Jagerskampen stond de boerderij van Venema. Daar werden de melkproducten van de DOMO gebracht. Later, rond 1968, kwam er een centraal punt aan de Middelhorsterweg, daar woonde toen de familie Nieuwenweg. De heer Nieuwenweg werd door de DOMO aangesteld als beheerder van het gebouw. Er was een magazijn voor de gekoelde producten. Alle melkventers in Haren kwamen hier hun spullen halen. (Bosker, Venema, Posthumus, de Vries, Bakker, Wolters, van Dellen, Onno en Derk Drent, Steenbergen en Biemolt).

In 1968 is hij getrouwd met Johanna. Zij kregen een woning (gebouwd in 1963), op de plek waar vroeger de boerderij van Vos heeft gestaan.

Lo Biemolt

Melkverkoopbelevissen

Aan de Weg voor de Jagerskampen woonde de familie W.F. Hermans. Hele aardige mensen. Lo bracht de boodschappen in de keuken. Dhr. Hermans verzamelde schrijfmachines, voor ieder boek een andere machine!

Aan de overkant stond het huis van de burgemeester. Rond 1965 woonde daar de heer Ketwich Verschuur. De familie was ook klant van de melkventer. En ook bij de burgemeesters Holtrop en Weide bracht hij de boodschappen. In deze buurt woonden welgestelde mensen. Het zoontje van een patholoog was vaak zijn hulpje. Toen Lo zijn 1ste winkelwagen kreeg wilde de patholoog heel graag een rondje mee rijden.

Oogarts Worst, die later in het huis van W.F. Hermans ging wonen, was een hele gewone man, geen verbeelding. Hij vond de metworst uit zijn voorraad heerlijk. Dikwijls kwam hij in de kar, nam een worst mee voor onderweg. Zijn vrouw zou wel even afrekenen. De familie Worst was niet altijd thuis. Samen met de huishoudelijke hulp keek Lo in de koelkast en bepaalden zij wat er nog nodig was.

De heer Tabak aan de Weg voor de Jagerskampen kookte heel goed Indisch. Lo heeft dikwijls een hapje geproefd met een biertje erbij. De heer Tabak had een Mercedes terreinwagen, waarin ze samen wel eens een rondje hebben gereden.

Lo kwam natuurlijk ook in de volksbuurten. Ook daar kon hij goed uit de voeten. Hij kende geen standsverschil. Men noemde hem ook wel eens de zingende melkboer.

In 1988 moest hij helaas stoppen met zijn werk als melkventer. De reuma sloeg ongenadig toe. Maar hij is niet stil gaan zitten. Bestuurswerk bij de Harener Sportvereniging werd daarna zijn grote hobby.

Nog steeds woont hij samen met zijn Johanna en al 50 jaar getrouwd!

Excursies in de komende maanden

Verenigingslid Henk Bakker verzorgt rondleidingen op twee bekende begraafplaatsen in Groningen. Te weten: Esserveld en Zuiderbegraafplaats. Voor leden van Old Go is deelname gratis. Graag vooraf hiervan melding maken.

Data van de rondleidingen zijn:

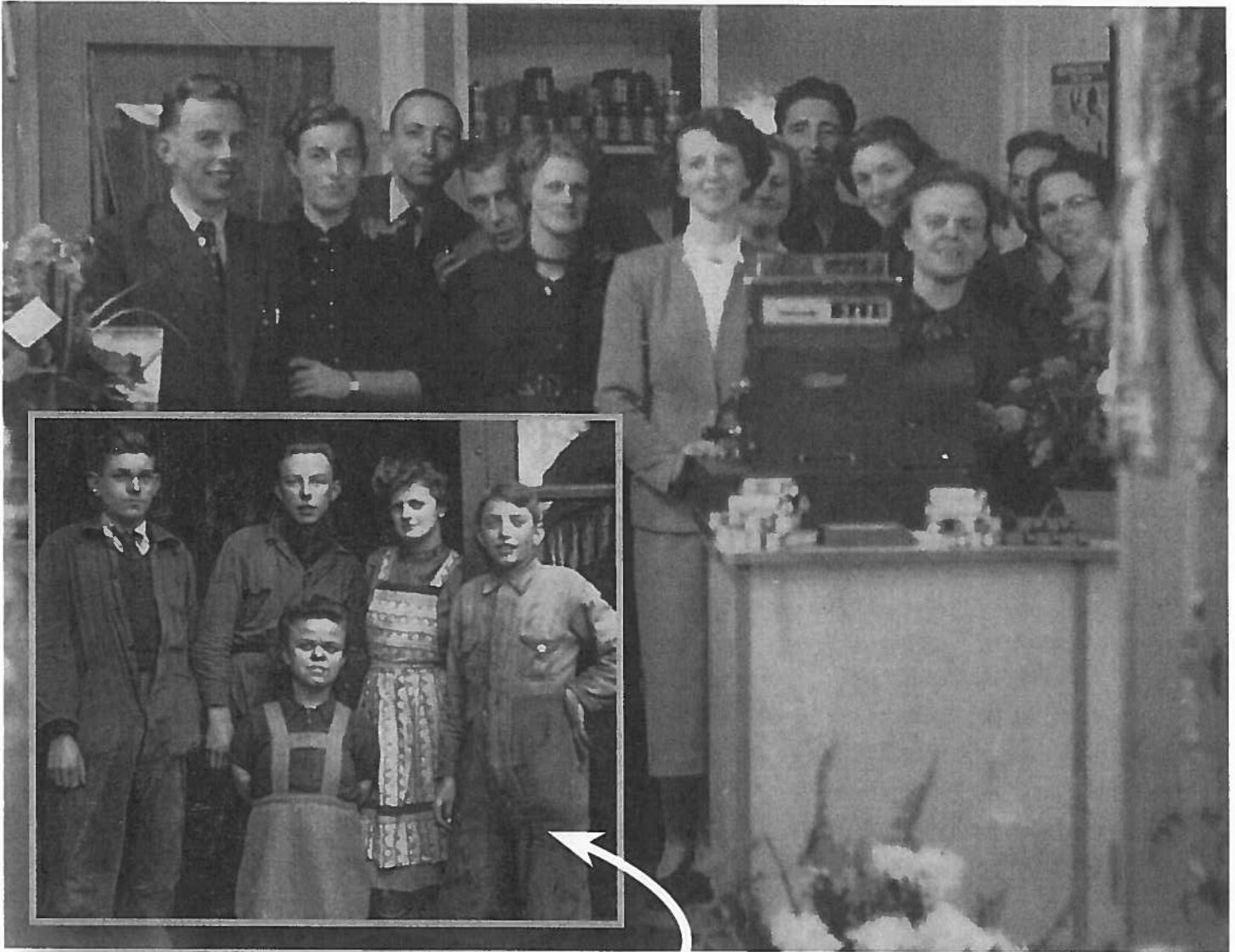
1. Esserveld. Zondag 29 augustus en duurt ca. 1,5 uur
2. Zuiderbegraafplaats. Zondag 25 juli en woensdag 22 augustus. Deze rondleidingen duren ca. 2 uur.

De start is telkens om 14.00 uur.

Ter voorbereiding kunt u alvast een kijkje nemen op de site www.henkbakker.nl

Op zaterdag 6 oktober (onder voorbehoud) staat een excursie gepland op en rondom het terrein van het buitenhuis de Mikkellhorst. Vertrekpunt is zorgboerderij De Mikkellhorst waar mogelijk op die dag ook het zandstenen leeuwenbeeld zal worden onthult. Nadere details over dit evenement zult u per nieuwsbrief ontvangen.

Foto van personeel van Wierenga, winkel in ijzerwaren en gereedschappen, Rijksweg 181-183

Weet u de namen van de twee mannen die links en rechts staan? Wij verloten een cadeaubon van € 10.00.

Onderstaande bedrijven en vrienden van Old Go hebben deze uitgave van Harens Old Goud mede mogelijk gemaakt

Bedrijven

- Dunning Makelaardij, Rijksweg 207, tel. 5346699. Uw betrouwbare partner voor wonen
- Auto de Groot Haren bv. Rijksweg 115, tel 5349444. Voor APK en onderhoud van alle merken
- Kookstudio-Haren en Buywine biowijnen, Kerkstraat 26 en 28, tel. 5370455
- Coöperatie Boomker+, Rijksweg 205, tel. 5344013. Ook voor al uw historische boeken
- Dierspecialzaak De Molen, tel. 5350215. Bij Discus Ekkelkamp vindt u alles voor uw huisdier
- Wijnhuis Enotria, Rijksweg 222-1, tel. 5350974, info@wijnhuisenotria.nl. Voor Europese kwaliteitswijnen
- dekoffiewinkel.com, De Brinken 1. Specialzaak in koffie en thee en voor heerlijke bonbons!
- Astoria catering-partyservice, tel. 5345200, info@astoria.nl. Intermezzo, Sassenheim; als u iets te vieren heeft
- TIB totaal installateurs: al 33 jaar een begrip in Haren, tel 5349902. Vandaag gebeld? Vandaag hersteld!
- TOTAL Tankstation P. Winterterp, Rijksweg 227-A, 050-5340757, Tanken Wassen en Shop

Vrienden

- Fam. Brunt Haren

Wordt óók Vriend van Old Go!

Voor informatie: redactie@oldgo.nl

Groningen, februari 1931

Aan het bestuur
van de "Vereeniging Voor
Vreemdelingenverkeer"
te Haren.

Mijne Heeren,

Toen ik dezer dagen in de krant las, dat het vervaardigen van een film als propaganda voor Uwe Vereeniging op de groote kosten is afgestuit, meende ik goed te doen door gevolg te geven aan een reeds vroeger opgevat voornemen om mijn indrukken van Haren in min of meer poëtischen vorm, maar zonder bombast en pathos, vast te leggen. Het resultaat van mijn overdenkingen gaat hierbij. Ik bied het U aan in de hoop, dat U het als propagandamiddel zult kunnen gebruiken. In dat geval laat ik gaarne aan U te bepalen, wat het U waard is.

Hoogachtend,
Van U, Mijne Heeren
De dienstwillige,
J.J. Westenbrink
Tuinbouwstraat 20a

Groningen, Februari 1931

Aan het Bestuur
van de Vereeniging voor
Vreemdelingenverkeer
te
Haren.

Mijne Heeren,

Toen ik dezer dagen in de krant las, dat het vervaardigen van een film als propaganda voor Uwe Vereeniging op de groote kosten is afgestuit, meende ik goed te doen door gevolg te geven aan een reeds vroeger opgevat voornemen, om mijn indrukken van Haren in min of meer poëtischen vorm, maar zonder bombast en pathos, vast te leggen. Het resultaat van mijn overdenkingen gaat hierbij. Ik bied het U aan in de hoop, dat U het als propagandamiddel zult kunnen gebruiken. In dat geval laat ik gaarne aan U te bepalen, wat het U waard is.

Hoogachtend
Van U, Mijne Heeren,
de dienstwillige
J.J. Westenbrink,
Tuinbouwstraat 20a.

Haren.

I

Wat kan Haren
evenaren?
Is ons Bussum, 'telp of 'tziel.
Schildeotiek in groene lizel.
Drukte stralen, stille stegen!
'Rieren villa's allonwegen,
(Of den Hondrug hoog en droog)
'Bouard zelf 't verwende oeg!

II

d' Oude toren,
'kloek herboren,
Heft zijn haan op spievel top
'Naar den blauwen hemel op!
Alles heigt en nu van orde,
Anders dan in 't grijs verleden.
Toen Van Galen Schoude, in 't rood,
Groningen zijn bommen rond!

III

Wat kan Haren
evenaren?
Reiken soch niet 't stad en land,
'Ideaal elkaar de hand?
Gijnde, al 't geen een stad kan geeren,
'Heer 't vorfjinde buitenleven!
'In Luxe tram rijdt stipt en slug
'Telkens heer en weer toug!

IV

Wat al woorden
'Itax van 't 'toorden'
Zijn Uwe Universiteit,
'Handelen oetie gewijld!
Ik en wil 't 't naar waande rooven!
'Dorst met wieden, laren, bloemen!
'Hae van elt garieten kan:
Heer en boer en burgerman!

V

'Tolt van Haren
(Ik heb 't ervaren!)
Is vriendochappelyk, joviaal,
'in Vreemdeling vindt een gult onthaal,
Wordt met weldoen overloden:
Hij kan wandelen, toeren, baden;
Heelen op 't natuerig meer!
Haren, 't mijn lof en eer!

Roelof Abbring

Dit verhaal is opgetekend door Lineke van Geest, werkgroep Oude Verhalen op basis van een aantal interviews in 2014. De heer Abbring is op 17 september 2015 overleden en begraven in Noordlaren.

Roelof Abbring vertelt:

Ik ben in 1923 geboren in Noordlaren in een boerderij aan de Osdijk. Vier jaar later verhuisden we naar het voormalig werkhuis van de Ned. Herv. Kerk van Noordlaren dat lag op de hoek van de Lageweg met de Vogelzangsteeg, vlakbij café Kloots. Het was een onderkomen voor arme mensen, maar nu door de diaconie opgeheven, zodat mijn vader het kon huren. We waren met drie jongens, Gerrit, Roelof (ik) en Dolf en één meisje Ida. Mijn vader was een tijdje boderijder en later melkrijder, alles toen nog met paard en wagen.

Mijn grootouders van moederskant (van Rijn) woonden eerst in het koetshuis van Huize de Wolf, waar opa koetsier was van de toenmalige bewoners. Daarna ging hij als loonwerker pulp rijden, dat bij de suikerfabriek opgehaald moest worden en dan naar de boeren gebracht werd voor veevoer. Huize de Wolf werd in 1917 verkocht aan de Hortus en mijn grootouders verhuisden naar de Onnerweg vlakbij het Boeremapark. Opa is niet oud geworden vanwege reumatiek, opgelopen vanwege het zitten op de bok in weer en wind.

Mijn grootouders van vaderskant woonden in de laatste boerderij van Onnen richting Noordlaren. Mijn grootvader heette Gerrit Abbring. Er waren 10 kinderen, 6 zonen en 4 dochters.

Mijn vader Willem was de oudste en zijn erfdeel bestond uit twee koeien.

Boerderij die is afgebrand

Jeugd

Mijn jeugd speelde zich voor een groot deel af in Noordlaren. Ik voetbalde met de jongens uit de Vogelzangsteeg,

ik ging naar de kerk in Noordlaren en op zondagsschool en catechisatie in het Leerhuis daartegenover. Mijn ouders waren trouwe kerkgangers en mijn vader gaf veel geld aan de kerk, volgens hem vaak meer dan andere kerkgangers, die dan als excuus aanvoerden dat ze veel geld kwijt waren aan hun inwonend dienstpersoneel.

Ik heb zes klassen van de Openbare Lagere School 'De Rieshoek' in Noordlaren doorlopen en daarna nog twee winters avondschool. 's Zomers hielp ik mee op het land, zaaien, onkruid wieden, aardappels rooien, koren maaien en in schoven zetten, melkbussen op de kar zetten, etc. etc. In oktober kwam de dorsmachine en ging de rogge in de zakken, die dan weer naar de Korenbeurs in Groningen gebracht moesten worden.

Dorpsgenoot Dunnebacke was melkrijder, maar liet zijn paard stiekem 's nachts in de weilanden met het beste gras van de omliggende boeren grazen en haalde het dan 's morgens voor dag en dauw weer op. Hij werd betrapt en veroordeeld tot een gevangenisstraf. Zijn baan kwam toen vrij.

Gedenksteen van eerste steenlegging boerderij in 1878

Opa adviseerde zijn zonen op zijn melkrijdersvergunning in te schrijven. Laat mijn vader nu f 11,87 per week bieden en zijn broer Lammert f 11,88. Dat ene centje maakte dat mijn vader won en dus melkrijder werd. Het melktransport ging van de boer naar de melkfabriek in Noordlaren. Hij moest zelf voor een paard zorgen en de melkfabriek leverde de kar.

In 1929 ging de melkfabriek over de kop en ging de melk voortaan naar de Ommelander Melkfabriek aan de Friese Straatweg in Groningen. In de jaren '30 kwam het autoverkeer op gang en kocht mijn vader een Fargo, een Chrysler van 5 ton en daarna een Dodge. Toen het oorlog werd en de benzine opraaakte, werden de paarden weer ingeschakeld. De melk van Noordlaren en Onnen werd met twee opleggers (samen 10 ton) door 3 paarden naar Groningen getrokken. Om tegen het viaduct over het spoor bij de Hereweg op te komen werd er al bij

het Sterrebos met knallende zweep vaart gemaakt. Eens kwam er een kind onder de wagen, maar het werd niet door de paarden vertrapt en kwam met de schrik vrij.

Vader liet het transport aan mijn broer Gerrit en mij over en ging experimenteren met een gasgenerator. Ik moest elke avond de motor schoonmaken, want een gasgenerator maakt er een vies zootje van. Mijn vader vond het niks en we kregen een auto van de melkfabriek en na de oorlog werd mijn broer Gerrit chauffeur en richtte de firma Gerrit Abbring Transport in Noordlaren op.

Inmiddels waren we al in 1936 verhuisd naar de Kerkstraat in Noordlaren op de boerderij van weduwe Brands, die geen kinderen had en bij haar zuster Geesje in Leggerlo was gaan wonen. Elk jaar in november nam mijn vader de bus naar Leggerlo om de huur te betalen.

Oorlog

In 1942 – ik was toen 19 jaar - kreeg ik verkering met Sietske Visser. Zij is in 1922 in Tijnje geboren en heeft nog in Oldeboarn, Trimunt en Lettelbert gewoond. Ze kwam op 16-jarige leeftijd na haar mulo-examen naar Glimmen, waar haar ouders zich vestigden op een boerderij met 25 bunder (hectare) land.

Haar vader kon de grond huren van de Ned. Herv. Kerk in Glimmen, die een erfenis had gekregen van 4 boerderijen en 100 bunder land van een kinderloos echtpaar, dat in het Huis te Glimmen had gewoond. Het kerkgebouw in die tijd was een oude barak, de Kapel geheten en de erfenis was dus zeer welkom. De boerderijen werden verkocht en mijn schoonvader huurde het land en kocht één van de 4 boerderijen. In de gevel zat een gedenksteen van de eerste steenlegging in 1878 (zie foto).

Mannen van 16 tot 40 jaar werden in de oorlog opgeroepen om in Duitsland tewerkgesteld te worden (Arbeitseinsatz) en zo kregen mijn neef Gerrit Abbring en ik een oproep voor een keuring aan het Zuiderdiep. We gingen er samen heen, maar ik ging niet naar binnen en liet een briefje bezorgen dat ik door ziekte verhinderd was. Vier weken later moest ik me melden bij het ziekenhuis in Groningen voor onderzoek. Ik werd afgekeurd voor een (fictieve!) zweer aan de 12-vingerige darm. Dit bleek geregeld te zijn door de dominee en politieman Akkerman. Om ontdekking te voorkomen sliep ik 's nachts uit voorzorg onder de turfstapels in de koestal. Mijn neef Gerrit werd wel goedgekeurd maar dook onder.

Huwelijk en gezin

Mijn vader was een echte handelaar en na de oorlog kocht hij op veilingen land en boerderijtjes op om ze daarna weer te verkopen en zo het strijkgeld op te steken.

Zo kwam het dat hij voor f.7000,00 een boerderijtje met 4 ha land in Onnen kon kopen en Sietske en ik eindelijk in 1949 konden trouwen en daar gaan wonen. Daar is

onze eerste zoon Wim geboren. Bij een bezoek aan familie in Friesland hoorden we dat daar een weduwe twee boerderijen had geërfd en door een boerderijruil kwamen we twee jaar later in gemeente Marum terecht, waar we weer 6 jaar geboerd hebben en onze dochters Tineke en Fennie geboren zijn.

In 1958 gingen we terug naar Glimmen om mijn schoonvader in het bedrijf te helpen. Wij trokken in de boerderij en mijn schoonouders gingen in het huisje ernaast wonen. Mijn vrouw was toen zwanger van onze jongste zoon Arnold. De bevalling verliep helaas niet goed en Arnold bleek later niet te kunnen lopen en spastisch te zijn. Hij moest zich als jongen al in een invalidewagentje voortbewegen en nu woont hij in Het Dorp bij Arnhem.

Roelof Abbring

Het was voor ons een leven van hard werken, we hadden 50 tot soms 60 melkkoeien, 20 ha grasland en ook nog 5 ha bouwland. Dit bouwland bleek echter weinig rendabel en is later omgezet in grasland. We gingen in die tijd over van handwerk naar mechanisatie, alles ging voortaan met de trekker en machines, hoewel ik nog altijd de koeien op het land molk met de oude melkmachine en nooit een loopstal had.

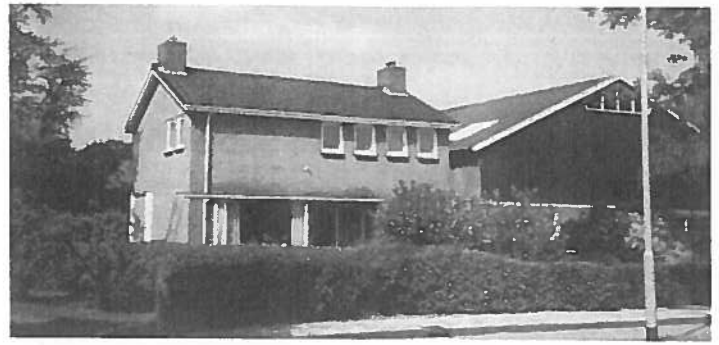
In december 1961 gebeurde er een ramp. Om half vier zag ik rook uit de uilenborden boven de koestaldeuren komen en rende ik naar huis. Ik maakte vlug de koeien los. Ja, een boer heeft altijd een scherp mes op zak. Maar juist bij de staldeuren was de rook het ergst en de koeien liepen terug. Buurman Jan Vroom en Johannes Petersen (zoon van dominee Petersen) tegenover ons waren snel

ter plaatse en Johannes sloeg de koeien met een bongel (knuppel) de stal uit. Er stond een straffe zuidoosten wind en er was geen houden meer aan, de hele stal brandde uit. Het voorhuis bleef gelukkig nog min of meer bewoonbaar, maar de koeien.....??? Wat nu?

Mijn schoonvader was eigenaar van de boerderij en stelde voor de boerderij van hem over te nemen en het geld van de verzekering te gebruiken om hem opnieuw op te bouwen. De neef van mijn vrouw was architect en deed de suggestie voor de bouw het ontwerp van een moderne boerderij in Kuinre te gebruiken, een modern huis met een enorme losstaande schuur. Oké, prachtig, maar ik vond ook dat je met de tractor op de hooizolder moest kunnen komen, dus kwam er een grote oprit die in een haarspeldbocht naar de hooizolder van zwaar beton leidde. Aannemer Groeneveld die aan de overkant van de Rijksstraatweg woonde heeft getimmerd en de firma Vels uit Haren heeft de stenen geleverd. De gedenksteen van de eerste steenlegging in de voorgevel van het afgebrande huis hebben we in de garage ingemetseld en dat is alles wat er nu nog over is. Wel hebben we nu heerlijk zon in de kamer en tuin, want het oude huis was donker en stond op het noorden.

De kinderen groeiden op en gingen allemaal hun eigen gang. Nee, ik heb geen opvolger, echt boeren in Glimmen is ook niet meer mogelijk. Ze gingen studeren en één dochter is KNO-arts in het Gooi geworden.

Nieuwe boerderij in Glimmen

Op 65-jarige leeftijd ben ik met pensioen gegaan, mijn vrouw is in mei 2006 overleden. Ik ben 12 jaar lang ouderling hier bij de Ned. Herv. Kerk geweest en ook voorzitter van de landbouwvereniging. Ja, mijn leven is wel veranderd. Glimmen was vroeger nog een echte dorpsgemeenschap met winkels vlakbij. Je had bakker Ebels en bakker Bakker en dan had je nog bakker Brands die met de auto langs kwam. Je had melkboer Vrieling en er was garage Deen. De toneelclub speelde in het café, waar nu de Kastanjehoeve zit en toen we hier kwamen in 1958 waren er wel 10 boerenbedrijven. Ja, het leven is wel veranderd.

Voetnoot van de redactie: In een gesprek met dochter Tineke met wie we de tekst van het interview nog eens hebben doorgenomen, is door haar verteld dat Arnold ondanks zijn handicap een blijmoedige man is geweest en geen medelijden wilde. Arnold is vorig jaar overleden en begraven naast zijn ouders op de begraafplaats in Noordlaren.

Jonge geschiedenis

Bij het doorbladeren van een jaargang van het Harener Weekblad ontstond onderstaand overzicht van de meest opmerkelijke gebeurtenissen in 1992. Dat is dus nieuws van 25 jaar geleden, wat met recht tot de jonge geschiedenis van Haren mag worden gerekend.

Door Henk Bazuin

Januari

- Zwembad Scharlakenhof komt in beheer bij Stichting Sportfondsen.
- In Haren loopt het aantal kerkelijk geregistreerde mensen terug.
- Samenwerking tussen de watersportverenigingen De Twee Provinciën en Onderlinge Zeilvereniging.
- Oplevering van een vernieuwd en vergroot buurthuis Mellenshorst.
- In Appèlbergen wordt opnieuw gezocht naar oorlogsgraven met behulp van F-16's.
- Er wordt geschaatst op de ijsbanen Scharlakenhof, Onnen en Noordlaren.

Februari

- Begrafnisvereniging Het Kerspel bestaat 80 jaar.
- Plannen voor de bouw van 13 woningen in Noordlaren.

Maart

- Ondanks bezwaren wordt woningbouw in Noordlaren doorgezet.
- Hortus mag ingang maken aan de Rijksstraatweg.
- Verder onderzoek naar oorlogsgraven in Appèlbergen.
- Journalist Bert Tammeling overleden.
- Binnenmanege De Bongerd in Glimmen feestelijk geopend.
- Burgemeester K. Weide raakt betrokken bij een aanrijding in Groningen.

April

- Buurtwinkel kappertje Veldman in Tuindorp sluit de deuren.
- Start aanleg Chinapark in Hortus Haren in 1994.
- Plannen voor aanleg kantorenpark aan de Nesciolaan.
- B&W van de gemeente Haren moet uitspraak doen over programma van eisen voor de nieuwe dorpskom.
- Henk Boomker wordt benoemd tot erelid van de christelijke sportvereniging Voorwaarts.
- Uitbreiding Oosterhaar op losse schroeven. De aanwezigheid van een rioolwaterzuiveringsinstallatie en wijziging van bestemmingsplannen zijn mede oorzaak.
- De kleuters van het Hovenhoekje in Noordlaren

verhuizen naar de verbouwde en uitgebreide Rieshoek waar ook de peuterspeelzaal Klein Duimpje een onderdak krijgt.

Mei

- Zernike College maakt forse groei door. Plannen voor vestiging aan de Westerse Drift.
- Nieuwe poging met grondradar om de oorlogsgraven in Appèlbergen te detecteren.
- Noordlaren bereidt het dorpsfeest voor.
- De 14e Feest- en Wielerweek zet Oosterhaar weer op zijn kop.

Juni

- Onderzoek naar de oorlogsgraven in Appèlbergen verloopt naar wens.
- Onthulling van het Dr. Fop. I. Brouwerpad (bioloog) in de Hortus.
- Rieten dak van een sloopboerderij aan de Dorpsweg in Onnen wordt gedumpt in een petgat in het waterwingebied in de Onnerpolder.
- In Glimmen worden de grachten van de oude versterking Weerdenbras blootgelegd.

Juli

- Einde schoolzwemmen in zicht.
- De oorlogsgraven in Appèlbergen blijven onvindbaar.
- De Nederlandsche Spoorwegen kondigt het schrappen aan van 20 banen bij het goederenemplacement te Onnen.

Augustus

- Er zijn 3 ontwikkelaars uitgekozen voor de uitwerking van het Komplan Haren.

September

- Komplan Haren in beslissende fase. Er is te weinig geld om aan alle wensen te voldoen.
- Bouw Chinapark in Hortus van start.
- Kaart en sjoelclub Slim in Trek in Onnen bestaat 10 jaar.
- Door de ontwikkeling van het Komplan komen er minder parkeerplaatsen in het centrum van Haren.

- Einde tijdperk plastic huisvuilzak. Minicontainers en wijkafvalcontainers doen hun intrede.

Oktober

- R.K. Nicolaasparochie in Haren bestaat 40 jaar. De parochie is gestart in een boerderij aan de Rijkstraatweg 58.
- Sportvereniging Glimmen bestaat 60 jaar.
- Verzorgingshuis De Zonnehof aan de Nesciolaan omgebouwd tot woonzorgcomplex.
- Archeologische vondsten bij graafwerkzaamheden in de Westerbroekstermadepolder. Was de Hunze-oever 5000 jaar geleden al bewoond?
- Erepennen van de gemeente Haren uitgereikt aan Folkert Eisses voor zijn belangeloze inzet voor de Harense gemeenschap.
- Honderden oud-leerlingen bezoeken reünie van de voormalige Kerkstraatschool.

November

- Harense Gemeente Politie houdt op te bestaan.
- Projectontwikkelaar van het Komplan wil het schoolgebouw aan de Kerkstraat laten bestaan.
- E. Berends te Onnen bezorger van de maand van het Harener Weekblad.
- Chr. muziekvereniging Oranje Nassau start geldinzamelingsactie, t.b.v. nieuwe kleding, de huidige kleding is versleten en uit de tijd geraakt.

December

- Oproep voor het storten van een gift ten behoeve van het afscheidscadeau voor huisarts J.W. Polman.
- IJswedstrijden op de ijsbaan van Onnen.
- Einde Groene Kruis in Haren. De laatste zelfstandige Groene Kruisorganisatie In Nederland.
- Uitslaande brand in woonboerderij Westerveen 12 in Harenermolen.
- Bezwaar tegen afbraak van sluiswachtershuis aan de Hoornsche Dijk.
- Er komt geen waterkunstwerk in Oosterhaar.
- Oproep voor medewerking inventarisatie Harens cultuuroed. Een initiatief van de werkgroep Letteren van de Culturele Raad in Haren.

harener weekblad

64e JAARGANG NR. 14

DONDERDAG 16 NOVEMBER 1999

ing Derde Wereld

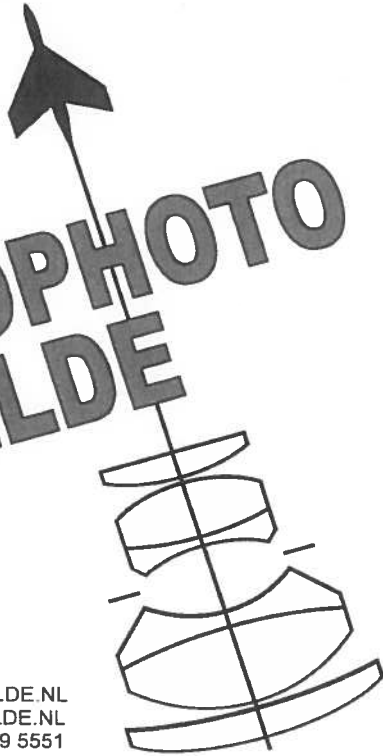
Nieuwe school
voor blinden en
slechtzienden

WENSKAARTEN
Afgedrukt op kodakpapier en handmatig belicht

luchtfotografie
boven heel Nederland

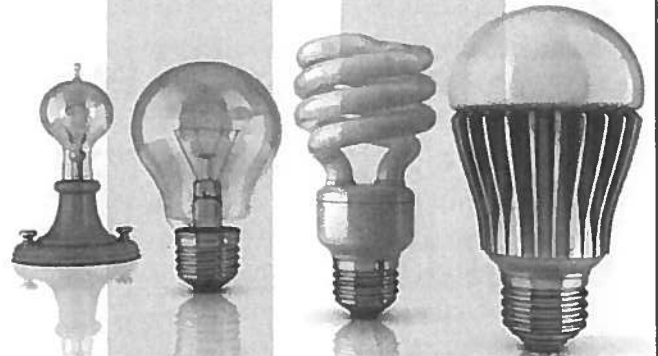
**AEROPHOTO
EELDE**

INFO@AEROPHOTOEELDE.NL
WWW.AEROPHOTOEELDE.NL
telefoon: 050 - 309 5551

SINDS 1911

Konings
TOTAALINSTALLATEURS

Rijksstraatweg 208 - 210 9752 BR Haren
☎ 050 5344735 Fax 050 5344138
www.koningstotaalinstallateurs.nl

DIGNO
computers

Computers • Software • Reparaties • Netwerken

ICTWaarborg

Rijksstraatweg 132 • 9752 BL Haren • Tel.: 050-5349965 • info@digno.nl • www.digno.nl

Atelier
"de Clou"

ATELIER VOOR BOUWKUNDE

Jaap Vrieling

Waterhuizerweg 31
9753 HP Haren
Tel: 050 - 85 00 080
Mob: 06 - 55125730
Email: info@declou.nl

Uit ons fotoarchief

Deze keer een aantal foto's van 'driehoekjes', een situatie waar 3 wegen bij elkaar komen. Ze zijn ontstaan omdat de mensen graag een bocht afsnijden.

Haren: Oosterweg/Noorderzanddijk

Essen

Onnen: Dorpsweg/Mottenbrink

Onnen: Mottenbrink/Gieselgeer

Onnen: Vogelzangsteeg/Lageweg

Glimmen: Meentweg/Brinkweg

- *Onderhoud*
- *Reparatie*
- *Advies*
- *Verkoop*
- *Alle grote merken*
- *Gratis halen en brengen*
- *Al meer dan 75 jaar*

De Gazonmaaier Haren

Uw specialist in gazon-, zit- en robotmaaiers!

050-5345120 www.gazonmaaier.nl

Mokken LAMINEREN CANVAS
PRINT AFWERKING *Kleding*
STANSEN **DRUK**
Ontwerp GEBOORTE **SIGN**
BANNERS HUWELIJK
INBINDEN

GVA

PRINT • DRUK • SIGN

G. VAN ARK | HAREN

KERKSTRAAT 32, HAREN | 050 - 534 74 47 | INFO@DRUKKERIJVANARK.NL